

Список використаних джерел

1. 1877 – народився Василь Доманицький, історик і фольклорист/ Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/19/1877-narodyvsya-istoryk-i-folkloryst-vasyl-domanyskyu> (дата звернення 08.05.2025).
2. Чистому серцем: Пам'яті Василя Доманицького / упоряд. і ред. В. Поліщук. – Перевид. 1912 р. з «Додатками» / за участю В. Мовчана. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2010. 176 с.
3. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/> (дата звернення 09.05.2025).
4. Черкаський обласний краєзнавчий музей (далі ЧОКМ)/фонди / інвентарний номер ПП-16013.
5. ЧОКМ/ фонди/ інвентарний номер ПП-18320.
6. ЧОКМ/ фонди/ інвентарний номер ПП-20573.
7. ЧОКМ/ фонди/ інвентарний номер ПП-17148.
8. ЧОКМ/ фонди/ інвентарний номер ПП-17629.
9. ЧОКМ/ фонди/ інвентарний номер ПП-17630.

УДК 929:930](477)”18/19”

Валентин Лазуренко,
*доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
проректор Черкаського державного
технологічного університету,
голова Черкаської обласної організації
Національної спілки краєзнавців України*

ВНЕСОК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ В ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЛЕВА БИКОВСЬКОГО ТА ВАСИЛЯ ДОМАНИЦЬКОГО

«Культурність нації в значній мірі виявляється в тому, як шанує нація своїх найкращих синів, апостолів правди і науки, діячів національного відродження. Коли прикласти цю міру до нас, то невелика честь та похвала на долю нам випаде», – саме цією патріотичною цитатою видатного уродженця Черкащини, відомого українського літературознавця, письменника, історика, фольклориста, публіциста, громадсько-політичного діяча та знаного творця кооперативного руху на теренах України Василя Доманицького хочу заакцентувати на важли-

вості організованого Черкаською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Тараса Шевченка заходу. Проведення круглого столу, присвяченого внеску двох видатних і знакових постатей в історії України – Лева Биковського та Василя Доманицького – за участі науковців-краєзнавців, музейних і бібліотечних фахівців, без перебільшення – вагомий внесок у дослідження та популяризацію їхньої наукової, історико-культурної спадщини, а, разом із тим, у розвиток регіональної персоналістики.

Хочу наголосити на актуальності й важливості проведення персоналістичних краєзнавчих досліджень, ґрунтовного вивчення та введення в науковий обіг маловідомих аспектів життя, творчості, багатогранної та надзвичайно насиченої науково-громадської діяльності знаних краян.

Варто відзначити подвижницьку діяльність наших вчених, краєзнавців, які досліджують історію Черкащини. Чимало відомих постатей Черкаського краю оприявлено через наукові праці, публіцистичні статті В. Поліщука, О. Шамрая, В. Масненка, В. Мельниченка, Г. Голиша, Т. Клименко, В. Мицика, В. Хоменка, М. Кропивки та інших. Активно популяризують життєпис земляків різними формами і методами роботи бібліотеки, музеї Черкаської області.

Завдяки дослідникам повертається на батьківщину наукова спадщина Л. Биковського, якому належить розробка засад системної науки про книгу, бібліотеку, бібліографію. Незаперечна важливість його внеску в книжкову культуру в Україні та поза її межами. Про це свідчать творчі контакти Левка Юстимовича з чеськими та польськими колегами, поцінування його діяльності та доробку українською діаспорою. Більшість праць науковця присвячено дослідженню життя і творчості відомих українських діячів, зокрема географа С. Рудницького, гідротехніка І. Шовгеніва, письменника Ю. Липи, політичного діяча, історика, економіста С. Гольдельмана та інших. Був знайомий і співпрацював із відомими вченими – академіком А. Кримським, Ю. Меженком, І. Огінком, С. Єфремовим та іншими. Він особисто причетний до становлення та розвитку Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Поряд із професійною діяльністю Л. Биковський брав активну участь у науковому русі, в організації українських наукових інституцій в еміграції. Серед інтелектуальних інтересів ученого було понтознавство – наука про Чорноморський простір. Він видав ряд публіцистичних та пошукових праць із цієї проблематики. Про Л. Биковського як історика свідчать його унікальні спогади про маловідомі події в історії різних країн, цінне дослідження історії українських поселень у Колорадо (США). Цим самим він доносив до читачів важливу інформацію про науково-організаційну та культурно-освітню діяльність української діаспори в цілому.

Наукова спадщина вченого настільки багатогранна, що її докладний аналіз можливий лише в окремому монографічному дослідженні, якого, на жаль, ще немає. Черкаські краєзнавці публікують дописи про Л. Биковського в місцевій пресі. Вагомий внесок у справу збереження пам'яті про земляка зробив журналіст-краєзнавець Володимир Хоменко. У своїй книзі «Пам'ять» (2013), краєзнавчих довідниках, численних публікаціях він залишив нотатки про життєпис вченого. Цікаві спогади й перекази про його родину зібрав від старожилів краєзнавець М. Кропивко.

З останніх краєзнавчих робіт заслуговує на увагу книга К. Бугаснко «Бібліотечна справа Черкащини: від першоджерел до сьогодення» (2023), де висвітлено персоналістичний вимір історії бібліотечної справи на Черкащині, і серед інших є імена, про які сьогодні йдеться.

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції, приуроченої ювілею Черкаської ОУНБ імені Тараса Шевченка (2024), вміщено публікації про Л. Биковського та В. Доманицького «Видатні особистості українського книгознавства, бібліотекознавства, бібліографії, імена яких пов'язані з Черкащиною» Л. Воскобійник (заступник директора ОУНБ імені Тараса Шевченка), «Відомий бібліограф і книгознавець із Звенигородщини: штрихи до портрета» Л. Мальованої (фахівчиня Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького).

«Лицарем праці» називали дослідника вітчизняної історії та культури Василя Доманицького. Він всіляко дбав про піднесення національної і суспільної самосвідомості рідного народу. За своє коротке життя він устиг зробити надзвичайно багато науково вартісних різножанрових досліджень та публікацій. Особливе місце в доробку вченого посідали мовознавство і шевченкіана, він був незрівнянний як видавець і бібліограф. Редактор «Кобзаря» – першого найповнішого видання, головної справи його життя, «Історії України-Русі» М. Аркаса, автор першого українського словника іншомовних слів. І це ще не повний діапазон інтересів вченого.

Визначна його роль в організації кооперативного руху в Україні. Проявив себе В. Доманицький у царині археології, проводив розкопки в рідних краях, бо ж за фахом історик, гідний учень В. Антоновича. Вплив Антоновича на становлення Доманицького як історика досліджував краєзнавець, доктор історичних наук В. Масненко. Він опублікував також матеріали про історію дружби і співпраці Василя Доманицького та В'ячеслава Липинського, його літературного «хрещеника».

Серед перших на Черкащині (та й в Україні), хто зробив кроки на шляху до відновлення історичної справедливості стосовно Василя Доманицького – науковець-краєзнавець В. Поліщук, дослідник літературних імен Черкащини.

Йому вдалося зібрати й видрукувати вже чотири книги праць Василя Доманицького, які не втратили своєї цінності, а також перевидати його фундаментальний «Критичний розслід над текстом «Кобзаря» Шевченка» (2008), впорядкований В. Доманицьким «Словарик. Пояснення чужих і не дуже зрозумілих слів», доповнену книжку спогадів «Чистому серцем» (2010), яка майже століття була прихована від людей. Володимир Трохимович був безпосередньо причетний до відновлення могили В. Доманицького в с. Колодисте на Черкащині, проводив наукові семінари за спадщиною вченого, видав книгу статей «Мій Василь Доманицький» (2015). За науковою редакцією та вступною статтею професора В. Поліщука Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка підготувала науково-допоміжний біобібліографічний покажчик «Невтомний робітник на рідній ниві: Василь Миколайович Доманицький» в серії «Черкащини славетні імена». Статті про Л. Биковського та В. Доманицького В. Поліщук включив у підготовлену ним «Літературну енциклопедію» (т. I, 2020).

Серед тих, хто активно вивчав та популяризував пошукові доробки В. Доманицького, уродженець Тальнівщини, краєзнавець Вадим Мицик, доктор філософії, член НСКУ та НСЖУ. Багато його статей про вченого опубліковано в місцевій пресі. За словами В. Мицика, національна свідомість для В. Доманицького була покликом до дії, до прагнення відкриттів, до роботи, здобреної любов'ю.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького до роковин науковця провів науковий семінар «Василь Доманицький: особистість і науково-творча спадщина» (2010). Матеріали заходу видано окремим збірником. У вміщених статтях науковців проаналізовано біографічні відомості про вченого, його внесок у різні сфери науки. Збірник став у нагоді дослідникам спадку славетного земляка, сприяючи популяризації невтомного працівника, велета українського духу.

Переглядаючи краєзнавчі видання, матеріали різних обласних наукових, регіональних історико-краєзнавчих конференцій, слід зауважити, що якщо ім'я В. Доманицького ще зустрічається в дослідженнях, публікаціях краєзнавців, то про Л. Биковського, на жаль, практично одиниці, а це мало з огляду на значущість його наукової діяльності. Науковий доробок науковця практично відсутній в Україні, розпорошений по різних країнах і вартує на повернення до наукового обігу наших сучасників.

Тож справа дослідження наукової спадщини цих вчених, непересячних особистостей є актуальною і важливою. Українська наука й культура в боргу перед національно свідомими патріотами. Тож ми, земляки-краєзнавці, маємо активізувати подальше вивчення та популя-

ризацію їхніх праць, що становить цінність і для всіх, хто цікавиться історією України та Черкащини.

Такі круглі столи, історико-краєзнавчі читання, конференції, семінари, повідомлення і презентації в медіа та в ході освітніх заходів дадуть нові знання про багату історико-культурологічну спадщину та життєпис наших видатних вчених-краян.

Список літератури

1. Биковський Л. У службах українській книжці / упоряд. Л. Винар, Я. Ісаєвич. Львів, Нью-Йорк, 1997. 328 с.
2. Василь Доманицький: особистість і науково-творча спадщина: збірник праць учасників наукового семінару, проведеного з нагоди 100-річчя від часу смерті вченого, м. Черкаси, 14-15 верес. 2010 р. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю А., 2011. 224 с.
3. Добровольська Л. Л. Биковський і Звенигородщина. *Бібл. планета*. 2010. №2. С. 19-20.
4. Хоменко В. Пам'ять. Київ : Арт Економі, 2013. 180 с.

